

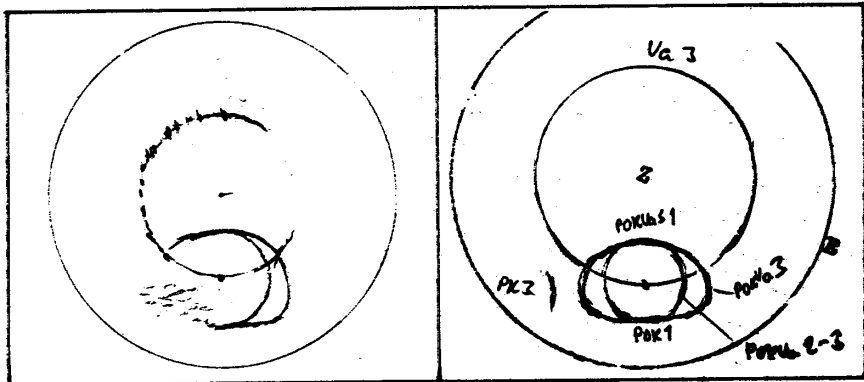
TOUKOKUU JA HALOT

Huippuaktiivista huhtikuuta seurasi suhteellisen runsas toukokuu. Ja kuin edellisen kuun kopiona jymähti sattuman oikusta jälleen 27. päivänä Varsinaisen halonäytelmä Helsingin taivaalle. Ensin kuitenkin toukokuun muihin haloihin.

Välimeriaalia on taas ollut vähemmän puoleisesti, sillä suurin osa havaitsijoista lähettäneet touko-kesäkuun havaintonsa yhdessä heinä- ja elokuun havaintojen kanssa syyskuun aikana, virallisen systeemin mukaisesti. Tässä kuitenkin joitain yleisiä linjoja.

Toukokuun ensimmäiset multihalot nähtiin 7. ja 8. päivänä. Näiden kahden päivän halot ovat olleet komeita ainakin Mieslahdella (Kontiomäen lähellä) Petri Tuovisella sekä pääkaupunkiseudulla. Tuovisen havaitsemassa 7.5 oli 22° r, saurit, keskikirkas ZYK, n. 60° horisonttirenkasta ja Lowitzin kaaret. Helsingissä seitsemännen päivän halo oli hieman laimeampi harvinaisimman halon jäädessä vaatimattomasti 46° renkaaksi. Seuraavan päivän halossa oli Helsingissä täydet 22° sivuavat (Havaitsijana Markku Nousiainen) sekä välillä lähes täysi HR (Mäkelä, Pekkola). Mieslahdella tavanomaisen lisäksi komea ZYK ja Parry'n kaari. Kovat multihalot jatkuivat 19.5, jolloin Veikko Mäkelä havaitsi yhdistelmän täysi 22° r, täysi HR, täydet 22° sivuavat sekä vasen 46° alla sivuva. Välillä taivaalla myös kirkkaat saurit ja himmeä ZYK.

Alla pari piirrosta toukokuun alun multihaloista. Vasemmalla kirjoittajan piirros 7.5 halosta ja oikealla Veikon piirros 19.5 näytelmästä. Nuolella merkitty 46° alla sivuva.



27.5 Halonäytelmä

Tänä vuonna harsopilvistä vastaavat ilmojen haltiat tuntuvat hemmottelevan Helsinkiä ohi muun maan. Vaikutelma ei liene täysin subjektiivinen. Jokatapauksessa pääkaupungin hienon halokevään kruunasi 27.5 kaksiosainen näytelmä, jonka jälkiosassa havaittiin neljän havaitsijan toimesta (3 havaintopaikkaa) 2 harvinaista aurinkokeskistä rengasta molemmat suhteellisen varmasti ensimmäisen kerran Suomessa.

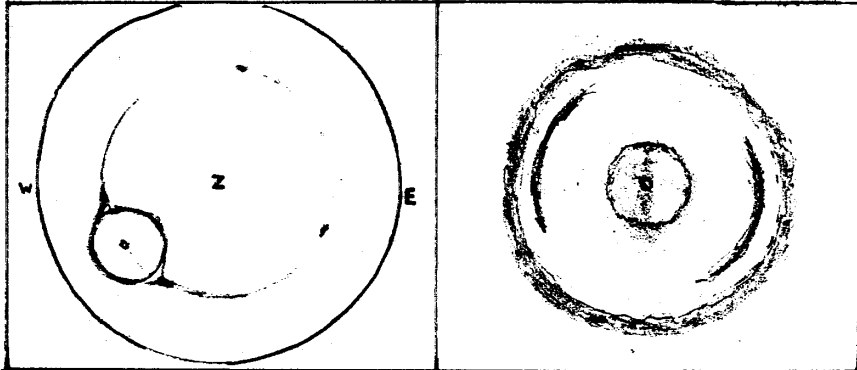
Ensimmäisenä kentällä oli liikkeellä Paul-Christer Wirtanen, joka teki havaintoja klo 15.20 Kaivopuistolla ja tämän jälkeen klo 15.40 Rautatien torilla. Alkuvaiheessa näytelmä koostui 22° renkaasta, kirkkaista sivuauringoista ja pitkäköstä horisonttirenkaasta. Sekä Mäkelä että Pekkola saapuivat URSA:n toimistoon kello neljän jälkeen tehtyään matkan varrella ensimmäiset havainnot pikku hiljaa kehittyvästä näytelmästä. Kello neljän paikkeilla halonäytelmään liittyivät pitkät 10+10° Lowitzin kaaret sekä apil. Horisonttirenkas oli puolen taivaan pituinen ja sivuauringot vaikeuttavan kirkkaita. Kello puoli viiten mennessä ed. mainitut havaitsijat jättivät URSA:n toimiston vakaana aikomuksenaan seurata näytelmää Kaivopuiston tornilta (hyvä näkyvyys). Jo matkan varrella pistivät silmään molemmat 120° saurit pitenevällä horisonttirenkaalla.

Välillä 16.30-17.00 oli ensimmäinen maksimivaihe, jonka ajalta Wirtasen Konalassa ja Kampissa tekemät havainnot sopivat hyvin yhteen Kaivopuiston ryhmän tekemien havaintojen kanssa; pitkä HR ja kirkkaat saurit hallitsivat näytelmää ja ajoittain oli nähtävissä molemmat 120° saurit himmeinä. Välillä HR oli "hennon pätkittäisesti" täysi. Erityisesti vasen 120° sauri oli pitkään oudon epäterävä, laaja, pilvimäinen pallukka. Veikko mittasi parhaimmillaan sen kokosi peräti 5° x 5°, oikean ollessa vastaavasti vain 3° x 3°:n kokoinen. VM:n kameralla otetuista dioista paljastui jälkikäteen myös toinen erikoisuus. Aivan 22° renkaan yläpuolella oli valkoinen pitkulainen laajentuma ykkösmaksimin aikana. Laajentuman selitykseksi sopisi hyvin Lowitzin kaarten harvinaisen jatke, jollainen Suomessa on havaittu aiemmin ainakin viime vuonna 6.9 näytelmässä Kontiomäellä ja Kuopiossa sekä mahdollisesti Kuusankosken näytelmässä 1920. Diojen tarkempi tutkimus selvittää kysymyksen.

Välillä 17.30-17.45 ilmaantui ensin lyhyeksi aikaa 46° renkaan pätkä ja sitten se sekä kaikki muut halomuodot 22° r:sta lukuunottamatta katosivat 20:n minuutin sisällä molemmilta havaintopaikoilta. Halonäytelmä näytti olevan lopussa ja ainakin Kaivopuiston havaitsijoiden huomio kiinnittyi joksikin aikaa muihin hommiin.

Huomio heräsi uudestaan täsmälleen ottaen kello 17.52, kun MP:n silmiin osui (pikemminkin sattumalta kuin tarkoituksella) pieni värillinen kaarenpätkä hieman 22° renkaan sisäpuolella... ja jatkona seurasi nopeasti toisen himmeämmän n. 8-9° säteisen täyden pikkurenkaan löytäminen Auringon loisteen läheltä. Tunnelma alkoi jo hieman kuumeta kun näköharhan todennäköisyys pieneni minuutti minuutilta löydön jälkeen ja Veikon näppäillessä kuvia (koko filmi hyvin onnistunut) yritti tämän kirjoittaja epätoivoisesti löytää erinäisiä puhelinnumeroita. Loppujen lopuksi Kaivopuiston havaintoryhmä onnistui hälyttämään ainoastaan Petteri Valjuksen (en nätti näkemään isomman n. 18-19° säteisen renkaan ennen sen katoamista) ja ottamaan yhteyttä Kuopioon, jonka säätilanne kuitattiin langan toisessa päässä sanoilla "täällä sataa vettä"... Yhdistelmä 8-9° rengas, 18-19° rengas (toist. epävarmoja astelukuja) ja 22° r oli Hki:n taivaalla 45-50 minuuttia. Lisäksi näiden seurana näkyi ajoittain lyhyt apil ja kirkastumat 8° tai 9° renkaan ylä- ja alapisteessä (vastaavia havaintoja ulkomailla muutamia). Myös Paul-Christer sai saalistettua harvinaiset renkaat. PCW näki ne ensimmäisen kerran klo 18.15 ja seurasi niitä aina klo 18.55:n asti, johon mennessä kaikki halot olivat kadonneet. Suurempi harvinais-

nen rengas oli parhaimmillaan hyvin selvästi näkyvässä, kirkkaudeltaan 2, ja väreiltään POKVa. Pienempi rengas (joskus ulkomaila "Hall:in haloksi" kutsuttu riippumatta siitä väitetäänkö säteen olevan 8 vai 9°) oli himmeämpi ja epäselvempi ja sen värit olivat OV_a/Va. Hall:in halo oli maksimissa 360° pituinen ja isompi 18°-19° rengas oli maksimissaan n.180° pituinen.



Vasemmalla 27.5 näytelmän ykkösmaksimi klo 1700 ja oikealla kaksoismaksimia klo 1800 Piirroset Veikko Mäkelä.

TAUSTAA 27.5 HALOILLE

Todennäköinen ensimmäinen paikka, jossa halohavaintoja saatetaan törmätä harvinaisten renkaiden käsitteeseen on Minnaertin kirjan "The Nature of Light and color in the Open Air" sivuilla. Vuoden 1954 engl.kielisen käännöksestä löytyy otsikon "Hyvin harvinaisia ja kyseenalaisia halomuotoja" alta seuraavanlainen teksti:

"1. Renkaita Aurinkon ympärillä säteeltään 8-9°, 16-19°, 23-32°; Peitä aina huolellisesti Aurinko katsoessasi näitä heikkovalvoimaisia renkaita! ne johtuvat valon taitumisesta pyramidin mutoisista jääkiteistä ja tämän vuoksi niitä tavallisesti ilmaantuu useampia samalla kertaa."

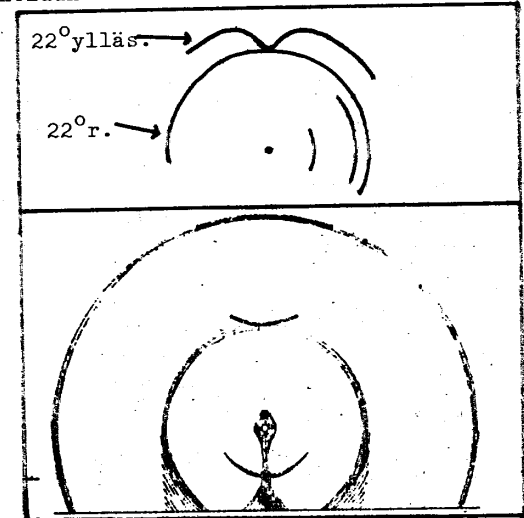
Kirjallisuuden jatkotutkimus paljastaakin sitten harvinaisista renkaista kirjoitettujen artikkeleiden häkellyttävän runsauden. Syy Minnaertin varsin epämääräisiin tietoihin renkaiden säteistä selviää myös nopeasti; nämä halot ovat niin harvinaisia, niistä tiedetään niin vähän, ja niiden säteistä saadut mittaustulokset ovat sen verran ristiriitaisia, ettei tarkkoja halomuototietoja voida antaa.

Kaikkein havahduttavin yksittäinen havainto harvinaisista renkaista on nk. Easter Sunday Display eli pääsiäissunnuntain näytelmä 14.4.1974 Etelä-Englannissa ja Hollannissa. Näissä kahdessa maassa näytelmää havaitsi yhteensä 12 havaitsijaa (osa huomattavan kokoneita halohavaintosijoita) ja parhailla havaintopaikoilla nähtiin niinkin monta kuin 6 aurinkokeskistä rengasta 22°_r mukaanlukien. Aivan tarkkoja renkaiden säteiden mittaustuloksia ei tosin tämäkään näytelmä suo havaitsijoille. Easter sunday displayssa havaittiin myös muutamia halomuotomerkkillisyyksiä harvinaisiin renkaisiin liittyen, joiden tarkalta erittelyltä ajattelin Teidät

tässä vaiheessa säästää (,jotten vahvistaisi mahdollista vaikutelmaa jaostonvetäjän synkeitä mysteereitä koskevasta yksinpuhelusta, jota vain harvojen valittujen joukko ymmärtää). Halukkaat voivat toki ottaa itse selvää asiasta etsimällä käsiinsä Weather-lehden syyskuun numeron vuodelta 1976 ja siitä artikkelin "The Concentric Halo Display of 14 April 1974".

Myös "Rainbows, Haloes and Glories" -kirjassa on kappale harvinaisia renkaita koskien, jossa Greenler kertoo olleensa skeptinen näiden renkaiden olemassaoloon nähden, kunnes hän sai nähtäväkseen pari valokuvaa, jotka nyt komeilevat kyseisen kirjan värikuvaliitteessä. Näiden esimerkkirenkaiden säteet RG mittasi 8 in ja 18°:sta asteen suuruisiksi. Kappale päättyy pyramidikiteistä tehtyjen teorioiden pohdiskeluun.

Oikealla ulkomaisia havaintoja harvinaisista renkaista. Yllä 5.9.1899 Alankomaissa havaittu halonäytelmä, jossa 2 harvinaista rengasta ja alla 30.9.1950 Maudheimissa Etelämantereella G.H.Liljequistin havaitsema halonäytelmä, jossa mukana Hall:in halo (havaintojen mukaan 10±1° säde). Jälkimmäisessä halossa myös ala-aurinko tai alakirkastuma mukana Hall:in halossa.



KESÄKUUN HALOT

Eteläsuomalaisten tietolähteiden perusteella kesäkuu jäi vähemmän aktiiviseksi halokuukaudeksi. Ei multihaloja. Kuopiolaisilta en ole kuullut muuta kuin, että heillä saattaa olla yksi havainto mahdollisesti harvinaisista renkaista 22° renkaan luona. Ilmiö oli kuulemma hyvin lyhytaikainen ja havainto valokuvien varassa. Saa nähdä miltei ne näyttävät. Kesäkuun haloista lisää sitten syyskuun UMI:ssa. Hyviä valaisevia yöpilviä kaikille niiden ystäville!

Marko Pekkola

SEURAAVAN HALOKATSAUKSEN

HAVAINTOJAKSO: HEINÄKUUN - ELOKUU

HAVAINNOT 9.9 MENNESSÄ TOIMITTAJALLE